

BACHELOROPPGAVE

«Musikkfaget i et tverrfaglig perspektiv»

- Tre læreres syn på bruken av, og mulighetene ved, musikk tverrfaglig

«Music as a subject with an interdisciplinary perspective»

- The use and possibilities of music as an interdisciplinary subject from three teachers point of view

Kandidatnummer 178

GUPEL412: Bacheloroppgave, vitenskapsteori og forskningsmetode

Fakultet for lærarutdanning, kultur og idrett (FLKI):

Institutt for kunstfag

Veileder: Rigmor Davidsen Titt

Innleveringsdato: 1.juni.2019

Antall ord: 9318

Innholdsfortegnelse

ABSTRACT	4
1. INNLEDNING.....	5
1.1 BAKGRUNN.....	5
1.2 TEMA OG AVGRENSING.....	6
1.3 PROBLEMSTILLING.....	6
1.4 OPPGAVENS OPPBYGGING.....	6
2. TEORETISK GRUNNLAG	7
2.1 TVERRFAGLIG UNDERVISNING	7
2.2 DEN NYE LÆREPLANEN – «FAGFORNYELSEN»	9
2.3 EN SOSIOKULTURELL TILNÆRMING	11
2.3.1 PRAKTISK UNDERVISNING	11
2.3.2 ERFARINGSLÆRING.....	11
2.4 SKOLELEDELSE OG SAMARBEID	12
2.5 KUNSTFAGENES POSISJON I SKOLEN	13
3. METODE	14
3.1 KVALITATIVT FORSKNINGSINTERVJU	14
3.2 INTERVJUPROSESSEN.....	15
3.3 VALIDITET OG RELIABILITET.....	16
3.4 ETISKE HENSYN	16
4. RESULTATER AV DATA	17
4.1 VALG AV INFORMANTER	17
4.2 OM HVORDAN INFORMANTENE BRUKER MUSIKK TVERRFAGLIG.....	17
4.3 PRAKTISK UNDERVISNING OG ELEVENES SYN	18
4.4 OM HVILKE MULIGHETER TVERRFAGLIGHET MED MUSIKK GIR	19
4.5 STORE AMBISJONER – MANGEL PÅ TID	20
5. DRØFTING	22
5.1 OM RAMMEFAKTORER OG SKOLELEDEREN	22
5.2 OM BRUKEN AV MUSIKK TVERRFAGLIG FREM TIL NÅ	24
5.3 OM BRUKEN AV MUSIKK TVERRFAGLIG I DEN NYE LÆREPLANEN – «FAGFORNYELSEN»	25
5.3.1 OM MUSIKKENS ROLLE I DE TVERRFAGLIGE TEMAENE.....	26
5.3.2 «KUN DE EVNERIKE VIL FORSTÅ»	28
5.4 OM DATAENS VALIDITET OG RELIABILITET	29
6. AVSLUTNING	30

7. LITTERATURLISTE..... 32

VEDLEGG (INTERVJUGUIDE)..... 34

Abstract

This bachelor is based on how music can be used interdisciplinary in school, and my research question is: *How can the musical subject be implemented in an interdisciplinary interaction in secondary school?* I have chosen to interview three separate teachers about their experience with this interaction and the possibilities that this interdisciplinary method of teaching gives the teacher. The new National Curriculum will be ready in 2020, and it will focus on the term “in-depth learning”. In the curriculum draft, the committee of Sten Ludvigsen recommended three interdisciplinary themes which should be implemented in all school subjects: “the multicultural society”, “public health and well-being” and “sustainable development”. These three themes within the curriculum draft, created an opening in which talking about music as a subject and its interdisciplinary possibilities, has become relevant. Teacher co-operation in school was also of interest in this bachelor. The interviewees felt as if working with identical overarching themes in different subjects, giving reciprocal feedback, and having time devoted to sharing their own experiences was non-existent at their respective schools. My three interviewees were of the opinion that the school leadership should give teachers more time to work together and encourage them to do more interdisciplinary work.

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

I de første årene av min skolegang startet og avsluttet vi skoledagen med sang. Dette var en fast aktivitet hver eneste dag. Klassen ble drillet i sanger om alfabetet, vokaler, vennskap og 10-ervenner. Det ble sunget om fjellvettregler, årstider, måneder og høytider – og sangene de sitter fremdeles 10-15 år senere. Men jo høyere klassetrinn jeg nådde, jo mindre sang og musikk ble det på skolen. Jeg undret meg over dette. Var det fordi ungdomsskoleelever var «for kule» for å synge sanger at lærerne ikke turte mer? Eller kanskje det hadde noe med at lærerne nå var mer fokusert på sitt eget fag? På barneskolen hadde jeg kun én lærer, men på ungdomsskolen fikk jeg flere. Kunne dette påvirke mulighetene for å blande musikken med andre fag? Fransk var det eneste faget vi sang i, nesten hver time på ungdomsskolen. Dette var fordi vi maste om det hver time, og synes det var gøy.

Nå som jeg har vært i praksis på tre ulike skoler er inntrykket mitt at det fortsatt er slik i skolen - en bruker musikk mindre jo høyere klassetrinn en når. I USA ble det gjort en undersøkelse blant tenåringer der de skulle rangere hva som betydde mest for dem i livet blant 54 alternativer. På 1.plass – musikk, og på 54.plass - lærere og skole (Bjørkvold, 2007). En skulle jo tro at ved å koble musikk til skolen ville det vært positivt for både lærelyst, motivasjon og klassemiljø.

Ved skolestart høsten 2020 vil den nye læreplanen – «*Fagfornyelsen*» - tre i kraft. Den er under utarbeidelse etter anbefaling av Ludvigsen-utvalget. Utredningen deres «*Fremtidens skole*» poengterer viktigheten av læring gjennom *praktiske undervisningsmetoder og dybdelæring*. Det har blitt utarbeidet tre tverrfaglige temaer som skal være med å sikre dybelæring på tvers av fagene. Kapittel 3.2.1 «Felles byggesteiner og tettere samarbeid mellom fag» har et mål om at de ulike fagene kan utfylle hverandre og bygge på hverandres kompetanse. Det understrekes også at alle fag har både en praktisk og en teoretisk side ved seg (NOU 2015:8). Jeg ønsket å finne ut om musikk kunne være et virkemiddel for dybdelæring og praktisk undervisning, og hvor mye faget brukes tverrfaglig i dag.

1.2 Tema og avgrensing

Tema for oppgaven er «Musikk som tverrfaglig fag i ungdomsskolen». Ved endt utdanning ønsker jeg å jobbe på ungdomstrinnet. Så for egen lærings skyld valgte jeg å avgrense oppgaven til å gjelde 8.-10.trinn. Jeg er ferdig utdannet i 2020 og da vil den nye læreplanen «Fagfornyelsen» ha tredd i kraft. I lys av dette ønsker jeg å fokusere på den nye læreplanen i stedet for den læreplanen som nå er utgående - Kunnskapsløftet fra 2006.

Jeg har valgt å intervju tre lærere fra ulike skoler:

- Én som *kun* underviser i musikk på ungdomstrinnet, men har flere fag på barnetrinnet
- Én som underviser i musikk og andre fag på ungdomstrinnet.
- Én som *ikke* underviser i musikk på ungdomstrinnet.

Informantene har alle lærerutdanning, men fra ulike høyskoler/universiteter, og de har ulik undervisningserfaring fra 3 til 16 år. Fokuset skulle i hovedsak være på hvordan en kan inkludere musikk i «hverdagen» uten at det må inngå i et prosjekt som revyer eller andre oppsetninger. Likevel ble det naturlig å komme inn på temauker/bolker eller fagdager hvor musikkfaget kan ha en sentral del. Dette ble særlig nevnt da vi snakket om musikkfagets rolle i den nye læreplanen.

1.3 Problemstilling

Hvordan kan musikkfaget implementeres i tverrfaglig samhandling på ungdomstrinnet? Om muligheter, praksis og gjennomføring sett i lys av samtale med tre ulike lærere på ungdomstrinnet.

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven består av en teoridel der jeg først kommer med en begrepsavklaring av *tverrfaglig undervisning*. Jeg vil deretter gi en innføring i bakgrunnen og arbeidet med den nye læreplanen - «Fagfornyelsen», og musikkens rolle i den. I kapittel 2.3 går jeg dypere inn i to begrep innenfor sosiokulturell tilnærming: *praktisk undervisning* og *erfaringslæring*. Videre

skal jeg ta for meg *skoleledelsen og samarbeid mellom lærere*, før jeg avslutningsvis ser på *kunstfagenes posisjon i skolen med fokus på musikk*.

I kapittel 3 «Metode», tar jeg for meg *kvalitativt forskningsintervju, intervjuprosessen, validitet og reliabilitet, og etiske hensyn*, som fører meg videre inn i kapittel 4 – *analysen av intervjuene*. Den har jeg valgt å strukturere i fem deler, på følgende måte:

1. *Valg av informanter*
2. *Om hvordan informantene bruker musikk*
3. *Praktisk undervisning og elevenes syn*
4. *Om hvilke muligheter tverrfaglighet gir*
5. *Store ambisjoner – mangel på tid*

Drøftingsdelen kommer i kapittel 5, og består av 3 underoverskrifter: «*Rammefaktorer og skoleledelsen*», «*Om bruken av musikk tverrfaglig frem til nå*», og «*Om bruken av musikk tverrfaglig i den nye læreplanen – «Fagfornyelsen»*».

Avslutningsvis vil jeg problematisere validiteten og reliabiliteten i oppgaven, før jeg kommer med et avsluttende kapittel hvor jeg oppsummerer og setter fokus på aktualiteten for oppgaven.

2. Teoretisk grunnlag

2.1 Tverrfaglig undervisning

Selve begrepet *tverrfaglig* handler om at flere fag kobles sammen. Tverrfaglig undervisning er en *undervisningsmetode*, altså hvordan en lærer velger å lære bort, eller «(...)lærerens tiltak for å framstille lærestoffet (...)» (Imsen, 2016, s. 390). Undervisningsmetoden innlemmer også *arbeidsmåter* som er det elevene gjør (ibid.). I denne oppgaven vil dette i store trekk handle om ulike måter å knytte musikkfaget til andre fag. Hvordan undervisningen og arbeidsmetodene gjennomføres kan variere. Den tverrfaglige undervisningen kan gjennomføres som en enkelt time, eller være et prosjekt over flere uker. Repstad og Tallaksen (2006) eksemplifiserer flere undervisningsmetoder der tverrfaglighet står sentralt som *storyline*, *lage digitale fortellinger* og *temaundervisning*. Imsen (2016) nevner Kilpatricks *prosjektmetode* som en tverrfaglig tilnærming. En eldre metode, men aktuell fordi den danner grunnlaget til nyere tverrfaglige aktiviteter. Prosjektmetoden

omhandler at elevene skal være aktive, og at læring skal skje utover selve aktiviteten – *medlæring*. «Når elevene arbeider med en oppgave lærer de alltid mye annet i tillegg, sånn som nøyaktighet, utholdenhet, sosial innordning, å like faget eller ikke.» (ibid. s.411).

Medlæring er et av seks prinsipper som ligger bak prosjektmetoden til Kilpatrick. De seks prinsippene er som følger:

1. Erfaring er læring
2. Læringen oppleves som nyttig og meningsfullt
3. Må skje i en naturlig kontekst
4. Medlæring
5. Generaliseringer er sjelden overførbare
6. Naturlig interesse fra eleven (ibid.)

I Kunnskapsløftet 2006 (LK06) ble de generelle ferdighetene introdusert, og de skulle inngå i alle undervisningsfagene. De fem ferdighetene er *lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter*. I forbindelse med den nye læreplanen har rammeverket for grunnleggende ferdigheter også blitt revidert, men de fem ferdighetene fra LK06 skal videreføres (Udir, 2017). De grunnleggende ferdighetene kan ses på som tverrfaglig, da en må ha fokus på dem i alle fag. Likevel kan det se ut til at de ikke blir vektlagt i noe særlig grad i de praktisk-estetiske-fagene. Lærerne i, for eksempel musikk, ser nemlig på grunnleggende ferdigheter som mest relevante for teorifagene i skolen (Hallås, Holthe, Vindenes & Styve, 2012; Toft & Husebye, 2019).

De grunnleggende ferdighetene «(...) er knyttet til *literacy*, det vil si å kunne kommunisere og delta i ulike samfunnsmessige og kulturelle sammenhenger.» (NOU 2015: 8, s.34). Men det kan se ut til at kommunikasjonsbegrepet har blitt forstått for smalt til å *kun* innebære skriftspråkets ord og tekst. Toft & Husebye (2019) beskriver at de grunnleggende ferdighetene i utvidet forstand kan være å utøve praktisk-estetiske fag. For eksempel kan å skrive være «å skape visuelle uttrykk, musikk og uttrykk gjennom dans eller drama. Å lese kan bety å betrakte og tolke et visuelt uttrykk eller et kunstverk, lytte til musikk og forstå andres kroppsspråk.» (ibid. s.87).

2.2 Den nye læreplanen – «Fagfornyelsen»

I 2013 ble Ludvigsen-utvalget oppnevnt for å «(...) vurdere grunnopplæringens fag opp mot krav til kompetanse i et fremtidig samfunns- og arbeidsliv.» (NOU 2015:8, s.3). Det er på bakgrunn av deres utredninger og anbefalinger at den nye læreplanen, kalt «Fagfornyelsen», nå utarbeides og skal tre i kraft høsten 2020. Både Generell del og kompetansemålene fra Kunnskapsløftet (2006) blir revidert, og Overordnet del skal erstatte Generell del.

Et sentralt begrep i Ludvigsen-utvalgets utredning «Framtidens skole» er *dybdelæring*.

«Utvalget mener at mer dybdelæring i skolen vil bidra til at elevene behersker sentrale elementer i fagene bedre og lettere kan overføre læring fra ett fag til et annet. Forståelse av det eleven har lært, er en forutsetning for og en konsekvens av dybdelæring. Skoler som legger bedre til rette for læringsprosesser som fører til forståelse, kan bidra til å styrke elevenes motivasjon og opplevelse av mestring og relevans i skolehverdagen.» (NOU 2015:8, s. 11)

Fagfornyelsen har som mål å «styrke elevers dybdelæring og forståelse gjennom tverrfaglige temaer (Udir, 2017), som skal integreres i fag (Kunnskapsdepartementet, 2017b).» (Karlsen, Bjørnstad & Lockhart-Pedersen, 2019, s.47). Ludvigsen-utvalget anbefaler at den nye læreplanen skal inneholde tre *flerfaglige* temaer. Disse har blitt implementert i Overordnet del i kapittel 2.5 «Tverrfaglige temaer» og heter:

- «Demokrati og medborgerskap»
 - «Folkehelse og livsmestring»
 - «Bærekraftig utvikling»
- (Udir, 2018)

«Flerfaglig organisering av sentrale kompetanser kan være en måte å ivareta dybdelæring på i betydningen forståelse av sammenhenger.» (NOU 2015:8, s. 49). Det Ludvigsen-utvalget omtaler som *flerfaglig*, blir i Fagfornyelsen omtalt som *tverrfaglig*. De tverrfaglige temaene skal være en del av det å oppnå dybdelæring, som betyr at elevene skal «(...) kunne anvende den, det vil si at de skal kunne ta kunnskaper og ferdigheter i bruk for å kunne løse oppgaver og mestre utfordringer, kognitivt, praktisk og i kommunikasjon med andre.» (ibid., s. 41).

18. juni 2019 er det frist for å svare på høringen om kompetansemålene for hvert enkelt fag til Fagfornyelsen, men de nye *kjerneelementene* ble fastsatt juni 2018. De skal erstatte det som tidligere ble omtalt som *hovedområder* i den gamle læreplanen. I musikk ble disse som følger:

- "lage musikk"
- "utøve musikk",
- "oppleve musikk"
- "kulturforståelse" (Kunnskapsdepartementet, 2018)

De er et utgangspunkt i utformingen av kompetansemålene. Foruten om de tverrfaglige temaene anbefalte utredningen til Ludvigsen-utvalget fire kompetanseområder som også skal prioriteres når fagene skal fornyes:

- å kunne lære
- fagspesifikke kompetanser
- å kunne kommunisere, samhandle og delta
- å kunne utforske og skape (NOU 2015:8)

Om de praktisk-estetiske fagområdene og musikkfaget står det i utredningen:

«Delutredningen konkluderer med at profilen til de praktiske og estetiske fagene samlet sett kan gå ut over elevenes mulighet for dybdelæring fordi de har et stort omfang. Det å skulle «rekke over alt» kan gå ut over muligheten til fordypning. I musikkfaget kan de utøvende delene ved faget se ut til å dominere over opplevelsese- og kunnskapsdimensjonen av faget.» (NOU 2015:8, s. 53)

Om musikkfagets relevans i skolen står det slik i høringen fra Utdanningsdirektoratet (2019): «Musikkfaget forbereder elevene på et moderne arbeidsliv som stiller krav til praktiske og estetiske ferdigheter, kreativitet, sosial samhandling og emosjonell kompetanse.»

2.3 En sosiokulturell tilnærming

2.3.1 Praktisk undervisning

«Alle fag har i ulik grad teoretiske og praktiske innholdselementer, og kan ha varierte innfallsvinkler. I utgangspunktet skal opplæringen i alle fag på ungdomstrinnet bestå av både praktiske og teoretiske elementer. Praktisk opplæring for alle elever dreier seg om forsterket bruk av praktiske virkemidler i alle fag.».

(Kunnskapsdepartementet, 2011, s.36)

Stortingsmelding 22 (2011) «Motivasjon – mestring – muligheter» poengterer viktigheten av praktisk og variert undervisning på ungdomstrinnet. Men hva er egentlig praktisk undervisning?

En viktig foregangsmann for praktisk undervisning var den amerikanske undervisningsfilosofen John Dewey. Han mente at barnet måtte være i aktivitet for å oppnå læring – *aktivitetspedagogikk*. Barnet lærer gjennom konkrete handlinger ved eksempelvis modellering, eksperimentering, lage noe eller å undersøke. (Imsen, 2016). Det pragmatiske synet til Dewey - kunnskapen konstrueres gjennom praktiske læringsaktiviteter i samhandling med andre - innebærer også at kommunikasjon står sentralt (Dysthe, 2001).

2.3.2 Erfaringslæring

Det er ikke bare elever i skolen som skal lære, lærer skal også det. Mennesket er en lærende art, og lærer kontinuerlig hele livet. «(...) evnen til å ta vare på erfaringer og bruke dem i framtidige sammenhenger» (Säljö, 2001, s. 13) er et særtrekk for vår art. I norsk skole sitter lærere på en kunnskap de har fått gjennom erfaringer i skolehverdagen, men erfaringer er ingen garanti for læring. Imsen (2016) henviser til Paul Moxnes og Chris Argyris om at en må skille mellom erfaring og *erfaringslæring*. «Erfaringslæring er å trekke ut stadig nye erfaringer, gjøre dem bevisst, og å ta konsekvensene av dem.» (ibid. s.560). Lærere som har jobbet i skolen i mange år har mye erfaring, men kan mangle erfaringslæringen om de bruker samme undervisningsrutine år etter år. Om de hadde vært bevisst erfaringslæring ville undervisningsrutinene fornye seg ut fra hvilke erfaringer de hadde tatt med seg fra tidligere undervisninger.

«Erfaringslæringen er først og fremst en personlig læring» (Moxnes, 2000, s.52), men å dele erfaringer i det sosiale fellesskapet som lærere er en del av, kan dette medføre utvikling av skolen som organisasjon. Denne organisasjonslæringen forutsetter at hvert enkelt medlem kan lære, men først «(...) når læringen nedfeller seg i organisasjonen på en slik måte at den også blir retningsgivende for organisasjonsmedlemmenes senere handlinger, kan vi snakke om organisasjonslæring.» (ibid., s.57). Noen av dem som har ansvar for at slik læring skjer på alle nivåer i skoleorganisasjonen er rektor og skoleledelsen (Dalbakk & Helstad, 2017).

2.4 Skoleledelse og samarbeid

Hvordan skoleledelsen har det administrative- og det pedagogiske ansvaret på skolen har endret seg de siste tiårene. Tradisjonen om at skoleledelse og rektors oppgaver er hovedsakelig administrative og er i liten grad er knyttet til læring og undervisning, kommer frem i studiene til Ärlestig fra 2008 og Berg fra 1999 (Dalbakk & Helstad, 2017). Utfra TALIS-undersøkelsen¹ i 2008 ble rapporten «Å være ungdomsskolelærer i Norge» utarbeidet, og her blir skoleledelsen omtalt i kapittel 6. Den beviser i likhet med Dalbakk & Helstad (ibid.) at norske rektorer både er mest opptatt av, og bruker mest tid på, de administrative oppgavene enn de pedagogiske. Likevel er tilbakemeldingene fra både lærere og rektorer et ønske om mer samarbeid og styring når det gjelder det pedagogiske (Vibe, Aamodt & Calsten, 2009). «Lærerens motivasjon og arbeidskapasitet kan forstås i relasjon til skolekultur og ledelse, der ledelsens innflytelse vil være knyttet til om ledelsen, med rektor i spissen, klarer å utvikle og støtte opp under lærernes arbeid (Postholm, 2012).» (Dalbakk & Helstad, 2017, s. 127). En slik støtte vil kreve tid og ressursbruk. Flere studier som Dalbakk & Helstad henviser til poengterer at, om lærersamarbeidet skal fungere produktivt må ledelsen tilrettelegge tid og ressurser. Lærerne må også oppleve innholdet som relevant og nyttig.

Hvordan skolene velger å organisere seg er ulikt, og varierer ofte etter størrelse på skolen. Varierende er også i hvor stor grad det samarbeides mellom lærere. Lærere i *team*, de som skal samarbeide, jobber ofte sammen om planlegging av undervisning (Imsen, 2009). Dette kan være en utfordring da kollegier med ulik «(...) fagbakgrunn kan ha andre oppfatninger av

¹ TALIS – undersøkelsen er internasjonal og gjennomføres i over 40 land. Formålet til Norge er å få mer kunnskap om lærere og skolelederes «(...) holdninger til og opplevelse av undervisningen og læringsmiljøet på skolene.» (Udir, 2015)

hvordan undervisningen skal legges opp enn du har selv, (...). I tillegg må en kunne innordne seg etter felles mål og regler som rektor og skolens ledelse har fattet.» (ibid. s.22). Det er altså mange som skal ha en påvirkning på hvordan undervisningen skal foregå. Når en vil finne på noe nytt i klasserommet kan en møte på noen hinder på veien som mangel på tid og ressurser, tilpasning av arbeidsplanen for elevene, og lærerteamets plan. «En vil fort oppdage at en ikke står så fritt som en gjerne ville i å forme sin egen lærerrolle. Forventningene og begrensningene fra utsiden styrer deg inn i handlingsmønstre du kanskje ikke er så glad for, men som kan være vanskelige å unnsnippe.» (ibid. s.26).

2.5 Kunstfagenes posisjon i skolen

Anne Bamfords studie «Wow-faktoren: Globalt forskningskompendium, om kunstfagenes betydning i utdanning» forteller om viktigheten av musikk i utdanningen fra ulike land. Her poengteres forskjellen mellom utdanning *innenfor* kunstfagene, og utdanning *gjennom* kunstfagene.

«En utdanning som bruker kreativ og kunstnerisk pedagogikk i undervisningen i hele pensum, altså utdanning gjennom kunstfag – øker samtidig de samlede akademiske prestasjonene, reduserer uvilje mot skolen og fremmer positiv kognitiv overføring.».

(Bamford, 2008, s. 71)

Elevene vil få økt motivasjon og bedre resultater gjennom å bruke kunstfag, som musikk, for å oppnå læring i andre fag på skolen. Bamford påpeker også videre at utdanning innenfor kunstfagene og gjennom kunstfagene er avhengig av hverandre for å «(...)oppnå helhet i positiv innflytelse på barnets utdanningsmessige gjennomføring.» (ibid.).

I Norge har tidsbruken på kunstfagene sunket fra 20% i 2000 til 12,4 % i 2010, i følge en undersøkelse gjort av Anne Bamford (Hagen, 2019). «Kunstfagene kan bidra til å utvikle elevenes kreativitet, som danner basis for idéutvikling og innovasjon (...)» (ibid. s.242). Blant de 10 kompetansene for det 21. århundre (21st century skills) er nettopp «kreativitet og innovasjon» nevnt (NOU 2014: 7). Disse 10 kompetansene ble utarbeidet av forskere på bestilling av Ludvigsen-utvalget. Det ses på som en så viktig kompetanse at Ludvigsen-

utvalget også har utformet «å kunne utforske og skape» som en av de fire kompetanseområdene² i den nye læreplanen.

For å kunne oppnå læring er det viktig å ha det godt med seg selv, og et av de største helseproblemene i de vestlige samfunnene er å være sosialt isolert. «(...) – det å leve uten tilknytning til sosiale nettverk som naturlig oppstår i (...) kulturelle aktiviteter.» (Ruud, 2007a, s. 22). Musikken kan være en møteplass hvor en kan knytte til seg nye kontakter i skolehverdagen. Fra en ellers ofte individuell hverdag hvor elever arbeider med sine egne oppgaver, kan musikkundervisningen oppleves som mer sosial. Eksempler på dette kan være kor, band og andre samspillgrupper. Ikke bare blir det sosiale bedre, men humøret og selvfølelsen din kan også bli bedre etter å ha sunget, spilt eller lyttet til musikk (Ruud, 2007b). Musikken kan dermed påvirke hvordan vi føler oss, og korforsker Betty Bailey har funnet ut at «Korsang påvirker kognitive, emosjonelle, fysiske, sosiale og åndelige dimensjoner ved livet.» (ibid. s.75). Kunstfagene, og dermed musikkfaget, kan også være med på elevenes identitetsutvikling. «Å bli kjent med og utvikle sine personlige evner og kunstneriske uttrykk kan bidra til personlig utvikling og trygghet på egen identitet.» (Hagen, 2019, s.255).

3. Metode

3.1 Kvalitativt forskningsintervju

«Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra hans eller hennes eget perspektiv.» (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 42). Etersom jeg ønsket å gå mer i dybden på hvordan musikk brukes og kan bli brukt tverrfaglig i skolen, var det naturlig å intervju noen informanter om deres erfaringer og meninger om dette. Jeg valgte derfor en kvalitativ metode tidlig, til fordel for en kvantitativ. Om dette hadde vært en undersøkelse på hvor mange som bruker musikk tverrfaglig hadde utfallet av metode vært klar: da ville jeg brukt kvantitativ metode.

En kan si at intervjuene med informantene var et delvis strukturert intervju. «Menneskers *erfaringer og oppfatninger* kommer best fram når informanten kan være med på å

² Se side 10

bestemme hva som tas opp i intervjuet.» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.78). Ved bruk av intervju tenkte jeg at informantene fikk forklart seg og utdypet det de ønsket å formidle på god måte. I tillegg fikk jeg stilt oppfølgings spørsmål om jeg hadde det. Spørsmålene var stilt åpne slik at informantenes erfaringer og egne meninger kom tydelig fram. Ved et delvis strukturert intervju får jeg som forsker mer utfyllende svar enn ved fastsatte svaralternativ (ibid.). Utfra en intervjuguide, som ble lagd på forhånd for å stille alle informantene de samme spørsmålene, kunne samtalen føre oss i ulike retninger. Informantene fikk i stor grad styre samtalen utfra spørsmålene og temaene. Det er dette Christoffersen og Johannessen (2012) kaller delvis strukturert intervju. «(...) *delvis strukturert intervju* har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt for intervjuet, mens spørsmål, temaer og rekkefølge kan variere.» (ibid. s.79). Dokumenteringen av intervjuene ble gjort i form av skriftlig notater. Dermed ble det også viktig å ha en intervjuguide slik at det ble lettere å gå tilbake i notatene. Valget av dokumentasjon ble gjort slik fordi jeg tidligere har jobbet som journalist og det var naturlig for meg. I tillegg unngikk jeg søkeprosessen hos Norsk senter for forskningsdata (NSD).

3.2 Intervjuprosessen

Gjennom et delvis strukturert intervju snakket jeg med tre informanter. Informantene ble intervjuet på sine respektive skoler på grupperom slik at ingen andre var til stedet. To av informantene jobber på hver sin 1-10-skole, mens den tredje informanten jobber på en ungdomsskole. De ble spurt muntlig om å være med i prosjektet, og var opplyst på forhånd om hvilket hovedtema vi skulle snakke om. Til slutt i prosessen har informantene fått mulighet til å lese analysen av intervjuene for å sikre at de er enige i sine uttalelser. Dette var for å sikre at ingenting ble misforstått da intervjuene ikke ble dokumentert med lydopptak. Informantene har også sagt seg villig til å være tilgjengelig underveis i prosessen om andre spørsmål eller usikkerheter skulle dukke opp.

3.3 Validitet og reliabilitet

I et forskningsprosjekt er det viktig å snakke om dataens validitet «(...) hvor godt, eller relevant, data representerer fenomenet.» (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.24). Utfra temaet *bruk av musikk tverrfaglig* har jeg tatt utgangspunkt i noen temaer og spørsmål jeg følte var relevante til mitt forskningsspørsmål. Disse temaene og spørsmålene ble viktige å få med i intervjuguiden for at intervjuene skulle gi relevant data. Jeg kunne også styre samtalen med tilleggsspørsmål, slik at svarene til informantene ble så relevante som mulig for oppgaven.

Videre ble det viktig å ta vare på reliabiliteten – *påliteligheten*. «Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data; hvilke data som brukes, den måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides.» (ibid., s. 23). Reliabilitet handler også om andre forskere kan reprodusere resultatene (Kvale & Brinkmann, 2015). I min oppgave kan det handle om ulike måtene jeg stilte spørsmålene i intervjuguiden på, transkriberingen av intervjuene i ettertid, og analysen av dem.

3.4 Ethiske hensyn

I prosessen med denne oppgaven har informantene blitt fullt anonymisert. Intervjuene som ble dokumentert skriftlig har kun vært for eget bruk og blir makulert etter endt forskningsperiode. Ettersom opplysningene om informantene i undersøkelsen er anonyme har det ikke vært behov for å melde inn undersøkelsen til Norsk Senter for Forskningsdata (NSD) (Christoffersen & Johannessen, 2012). Informantene er innforstått med at deres intervju er basis for denne oppgaven, men at de også her er anonymisert i form av pseudonymer. De har også fått mulighet til å lese gjennom analysen av intervjuene slik at deres meninger er fremstilt på riktig måte. Kun en av informantene ønsket det.

4. Resultater av data

4.1 Valg av informanter

Da informantene skulle velges var jeg interessert i å undersøke om det var en forskjell på hvordan lærere med ulike fagkombinasjoner brukte musikk tverrfaglig. Jeg ville også undersøke om ulike fagkombinasjoner ga ulike tverrfaglige muligheter, og hvordan lærere samarbeidet på tvers av fag på sine respektive skoler i henhold til det. Sentralt var også om utdanning innenfor musikk hadde noe å si for om lærerne så flere tverrfaglige muligheter med musikk.

For å ivareta informantenes anonymitet velger jeg heretter å kalle dem, «Ole», «Per» og «Tore». En liten presentasjon av informantene:

Ole har jobbet som lærer i 5 år og underviser kun musikk på ungdomstrinnet. Han jobber på 1-10 skole, og underviser i flere ulike fag på barnetrinnet også. Hvilke fag han underviser i kan variere fra år til år.

Per arbeider også på en 1-10-skole. Han har jobbet i grunnskolen i 16 år og underviser i musikk, norsk og samfunnsfag på ungdomstrinnet.

Tore er den eneste av informantene som jobber på skole med kun 8.-10.trinn - ungdomsskole. Undervisningsfagene hans er naturfag, matematikk og samfunnsfag. Han er den eneste informanten som ikke underviser i musikk.

4.2 Om hvordan informantene bruker musikk tverrfaglig

Alle informantene har på et eller annet tidspunkt brukt musikk som en del av sin undervisning i andre fag, men det er heller sjeldent.

Ved et tilfelle har alle brukt musikk i sammenheng med et tema i samfunnsfag.

Ole forteller: «Jeg liker å aktualisere nyhetsbildet når jeg underviser i samfunnsfag på barnetrinnet, for eksempel nå med klimastreiken. Da har det falt meg inn en type musikk som kan passe. Jeg setter på den musikken også kan vi snakke og reflektere om det vi hører.» Om Oles musikkundervisning forteller han at den «står stort sett på sine egne bein». Samtalen om tverrfaglighet med musikk i andre fag handler derfor om hans undervisning på

barnetrinnet. Per og Tore forteller lignende tilfeller som Ole i samfunnsfag, og at de har brukt musikk fra andre religioner i KRLE.

En form jeg har valgt å kalle «huskesang» forteller både Tore og Ole at de har tatt i bruk. «Huskesang» er i denne sammenheng en regle med flere vers som man setter melodi til, for at det skal bli lettere å huske. «Elevene kom med et forslag for å huske celleånding og fotosyntese i naturfag, så da brukte vi den», forteller Tore om sin bruk av huskesang. Ole har brukt mye sang i innlæringen av språk på lavere trinn, men sier at eldre elever synes det kan bli for barnslig.

Ingen av lærerne sier at de bruker sang for å starte eller avslutte timene sine, men at de kan bruke musikk for å skape en stemning i klasserommet. Den musikken har ofte en sammenheng med hvilket tema de jobber med i andre fag. «I samfunnsfag planla jeg å spille av renessansemusikk samtidig som jeg fortalte om Leonardo Da Vinci.» «Jeg har spilt av ulik religiøs musikk i starten av KRLE-timen når vi skal ha om en type religion.».

Tore nevner at han ofte bruker musikk i timene sine, men ikke direkte selv. «Elevene hører ofte på musikk i mine timer med headset. Men dette gjelder bare i arbeidsøker. Noen av elevene liker godt å arbeide sånn og får mer ro av det.».

Det har variert stort om informantene har planlagt nøye å bruke musikk tverrfaglig, eller om det har vært et spontant innfall.

4.3 Praktisk undervisning og elevenes syn

Ett av spørsmålene under intervjuene var: *Hvordan jobber du med praktisk undervisning?*

Her var jeg ute etter praktisk undervisning generelt, og det trengte ikke ha noe med musikk å gjøre.

Per og Ole som underviser i musikk forteller at musikk som et praktisk-estetisk-fag naturlig nok blir endel praktisk. Dette i form av samspill, spille gitar, sang, komponering osv. Per forteller at han bruker muntlighet i norsk og samfunnsfag, gjerne som debatter, dramatisering og andre prosjekter. «Men det kan lett bli kaos og mye armer og bein. Derfor

er det enklere å gjennomføre praktisk undervisning med flere ressurser i klasserommet. Det er ellers lett å falle til det som er trygt og godt.»

Ole nevner ingenting om mangel på ressurser i klasserommet og forteller at han tar elevene sine med i skogen og gjør forsøk når han underviser i naturfag. Han reiser også på museum med elevene, har debatter, lager veggaviser og mer i samfunnsfag. «Jeg liker at elevene skal kunne ta og føle på det vi snakker om i klasserommet.». Han legger til at selvsagt ikke alle timer blir praktiske.

Å gjøre forsøk, og å ta med elevene ut er noe også Tore liker å gjøre. «I matte er vi av og til ute hvor vi bygger, tegner eller måler opp. I vinter lagde vi figurer i snø og snakket om volum.» Ettersom han underviser i naturfag og matte prøver han å koble de to fagene samme. Særlig innenfor emnet fysikk.

Liker elevene praktisk og tverrfaglig undervisning og lærer de mer av dette?

«Evnerike elever oppfatter lettere mulighetene, og får mer utbytte av undervisningen. Det er min oppfatning», forteller Tore.

Per sier: «Noen elever liker dette veldig godt, men kan bli litt forvirret av å se linjene til andre fag». Han legger til at noen kombinasjoner av fag er lettere for elevene å oppfatte, i hans tilfelle musikk og norsk.

Hvordan elevene synes praktisk og tverrfaglig undervisning er, kan være veldig ulikt forteller Ole. «Noen synes det er helt konge, andre synes det er dritt!». Han er opptatt av å se an elevgruppen, for det er de som skal læringsutbytte. «Alle unger lærer forskjellig! Får jeg tilbakemeldinger fra elever om at: «Dette var gøy!» og «Kan vi gjøre noe sånt igjen?», så er det klart at jeg gjør det da.». Dette gjaldt også når musikk var koblet inn som en tverrfaglig del.

4.4 Om hvilke muligheter tverrfaglighet med musikk gir

Når jeg spør informantene om hvordan de bruker, eller kunne brukt musikk i undervisningen sin har de mange tanker om det. Per sier: «Jeg har brukt musikk mye i norsken, særlig når vi har hatt om dikt og lyrikk. For eksempel «Styggen på ryggen» av Onkel P og «Jeg ser» av Sigbjørn Obstfelder.». Tore og Ole nevner hvordan lyd og lydbølger kan ses i sammenheng

med naturfag, mens Per ser for seg å kunne ta opp lyder som elevene kan lytte til når de har om bymiljø i samfunnsfag.

«Et drømmesenario er å kunne lage instrumenter i kunst og håndverk for eksempel», sier Ole. Alle informantene vil fortsette å bruke musikk når det passer tema, men da som tidligere nevnt gjerne for å sette en stemning, eller diskutere/reflektere over eksempelvis klima og miljø.

På spørsmål om hvordan de ser for seg at musikkfaget skal ta del i de nye tverrfaglige emnene svarer informantene litt ulikt. Tore mener disse emnene må være noe lærerne på ulike trinn må samarbeide om på tvers av fagene, og musikk læreren bør være en sentral del av dette. Han er positiv til temauker eller prosjekter der alle fagene blir satt i sving på en eller annen måte. Det poengteres at dette må planlegges godt, og det er vanskelig å si hvordan dette kan se ut, da det ikke har vært noe tid til slik planlegging enda. En som også mener dette krever mye planlegging er Per. «Potensialet er der til et godt samarbeid, men vi er avhengig av at det faglige må være der.». På skolen til Per arbeider de allerede med noen prosjekter med temaet klima og miljø. Musikkfaget er ikke inne i dette prosjektet foreløpig. Han er litt kritisk til at musikkfaget bare «blir med fordi det må, og at det kan forsvinne i de andre fagene.». Ole mener at emnet «Demokrati og medborgerskap» allerede er en naturlig del av musikken i form av samspill. «Elever lærer å gi hverandre rom, lytte til hverandre og ta del i demokratiske prosesser i band og samspill». Han er redd for at det ikke vil skje noe spesielt med de nye tverrfaglige emnene annet enn at man tar det inn der det passer seg. «Vi går ofte i de samme, gamle mønstrene.», påpeker han.

4.5 Store ambisjoner – mangel på tid

Et av problemene alle informantene belyser er mangel på tid og ressurser til å gjennomføre samarbeid på tvers av fag. Dette gjelder særlig når det er flere lærere som skal samarbeide. «I dag mangler vi felles møtepunkter og tiden strekker ikke helt til, men til neste år er det satt av tid til at vi skal tenke tverrfaglig.», forteller Per om sin skole.

«Det er ingen struktur for samarbeid mellom lærere faglig her, og det er lite temabasert undervisning på tvers av fagene», sier Tore. Han legger også til at mye av fellestiden på skolen deres brukes til å sette seg inn i den nye læreplanen. Ole, som er timelærer og har

undervisning på mange ulike trinn, sier han sjeldent er med på planlegging av temabasert undervisning på ungdomstrinnet. Han referer til også da at «Musikkfaget står stort sett på sine egne bein.».

Hvem har ansvaret for at det blir satt av tid til samarbeid om undervisningen?

«Ledelsen!!», er et enstemmig svar fra alle informantene. «Vi trenger flere idealister blant lærerne om vi skal klare det alene», sier Ole. Han mener ledelsen må være en slags drahjelp og sette av tid til et slikt arbeid. «Det blir mye ekstra jobb om en også skal rekke en sånn planlegging i en ellers travel skoledag.».

På Tores skole forteller han at ledelsen er fraværende når det kommer til å interessere seg for hvordan undervisningen drives på skolen. Han legger til at det også kan ha sammenheng med endringen av læreplanen som foregår nå, og at det kan være viktigere at de setter seg inn i den nå. Når de tverrfaglige emnene skal diskuteres kan det være at det blir satt av tid til samarbeid da.

Den eneste skolen der en faktisk vet at det kommer til å bli satt av tid til tverrfaglighet er på Per sin skole. «Det må være en tydelig idé for hva vi skal utarbeide. Da blir samarbeidet lettere på tvers av faglærerne.» Han er også opptatt av å passe på at fagene ikke drukner i hverandre, men at den tydelige ideen må være synlig både for elevene og lærerne. Det konkluderes med at å arbeide tverrfaglig er lettere om man er alene om det. Per som underviser i musikk, norsk og samfunnsfag, mener han har fag som enkelt kan knyttes sammen. Men han understreker at det optimale er å få det til i flere fag slik at flere lærere kan arbeide med samme tema. Tore og Ole konkluderer også med at det enkleste, slik det er i dag, er å jobbe tverrfaglig i de fagene en selv underviser i. Tore mener også at det av og til blir «(...) flere kokker, mer søl».

5. Drøfting

På bakgrunn av det teoretiske materialet som ble presentert i kapittel 2, skal jeg nå drøfte dette med funnene i intervjuene med informantene. Først vil jeg drøfte betydningen rammefaktorer og skoleledelsen har for tverrfaglig samarbeid og prosjekter, før jeg så går inn på hvordan informantene bruker musikk tverrfaglig i dag. I 5.3 vil musikkens plass i Fagfornyelsen være temaet, med hovedfokus på de tverrfaglige temaene og elevers forståelse av undervisningen. Avslutningsvis vil jeg diskutere dataens validitet og reliabilitet.

5.1 Om rammefaktorer og skoleledelsen

Ikke overraskende nevner alle de tre informantene mangel på tid når de snakker om planlegging av tverrfaglighet. «Et gjennomgående tema når lærere snakker om arbeidet sitt, er *tid*. Det er alltid for lite tid til alt som skal gjøres.» (Imsen, 2009, s. 24). Informantene var samstemte om at å gjennomføre et tverrfaglig opplegg alene er lettere enn når en må samarbeide med flere lærere på tvers av fag. Dette handler nok i stor grad om tid, men også at forskjellige lærere har ulike meninger om et undervisningsopplegg som Imsen (ibid.) også nevner. I en travel hverdag med rapporter som skal skrives, elever som vil prate, inspeksjon og alt annet som læreryrket innebærer, blir tiden til det faglige knapp. Som Ole påpeker blir det liten tid til å lage nye undervisningsopplegg, spesielt om de skal være praktiske. Ole viser da til timer som inneholder praktiske aktiviteter der elever er i samhandling med hverandre som spesielt tidskrevende. Det kan virke som at å planlegge og gjennomføre et praktisk undervisningsopplegg krever mer av læreren, og at det derfor blir mindre av dette. Som Per sier: «Det er lett å falle på det som er trygt og godt.», og at en derfor velger undervisningsmetoder som krever mindre planlegging, for eksempel tavleundervisning eller arbeid i lærebok. Å bruke musikk synes ikke å være «vanskeligere» eller «lettere» å ta i bruk enn andre praktiske metoder, uavhengig om læreren er musikkutdannet.

Når det kommer til samarbeid mellom lærere snakker både Per og Ole om at det må være en initiativtaker eller en som har en tydelig idé om et tverrfaglig undervisningsopplegg for at planleggingene skal være gjennomførbare. Samarbeid er krevende og kan lett ende opp som Tore sier med «flere kokker, mer søl». Det kan derfor antas å være hensiktsmessig at en eller to tar en lederrolle, eller er en tydelig initiativtaker, for å sy sammen et tverrfaglig prosjekt

eller tema. Ved et slikt samarbeid kan det virke som at utfordringene er i fokus, men det kan ha mange aspekter ved seg. Her kan lærerne dele av sin erfaring og komme med nye innspill og idéer til hverandre. De vil på denne måten oppnå *erfaringslæring*. Da kan man unngå at undervisningen blir en kjedsommelig rutine. Etter undervisningen må en *registrere* konsekvensene av den. I neste trinn må en reflektere over og forsøke å *forstå* det spesielle i den gitte situasjonen, før en kan overføre det til liknende situasjoner i fremtiden. Til slutt *anvender* man erfaringslæren i nye situasjoner (Moxnes, 2000). Denne prosessen kan gjerne bli gjort felles i kollegiet, slik at en kan dele disse erfaringene lærerne i mellom. Da vil skolen kunne utvikle seg både faglig og sosialt blant lærerne. Denne måten å jobbe på vil kreve mye tid og ressurser av skolen. Men det er slik en kan unngå den «kjedelige» rutinen Per henviser til når han snakker om å «undervise i det som er trygt og godt».

Per ønsker at flere lærere i ulike fag er med på å undervise i likt tema samtidig. Men uten felles møtepunkt kan det bli utfordrende å planlegge godt nok. Derfor mener både han, og de to andre informantene, at rektor og skoleledelsen bør vise mer initiativ. Dette gjenspeiles i undersøkelsen til Vibe, Aamodt og Calsten³ om at ledelsen må være mer opptatt av det pedagogiske på skolene. Det kan se ut til at informantene mener det ville vært mer hensiktsmessig og nyttig å få tid til planlegging av tverrfaglig undervisning, enn andre tema de bruker felles- og utviklingstid til. På alle de tre skolene er det ledelsen som styrer hva denne tiden brukes til i dag. Ettersom alle lærerne virker misfornøyde til hva deres fellestid brukes til, ville det kanskje vært lurt av ledelsen å la lærerne foreslå mer av hva denne tiden kan brukes til. Likevel påpeker Tore at han forstår at hans utviklingstid brukes til å sette seg inn i den nye læreplanen nå. Men er ikke tverrfaglighet en del av denne? Det står for eksempel spesifikt i anbefalingen fra Ludvigsen-utvalget, at fagene skal ha tettere samarbeid om kompetanseområdene⁴. Ole og Tore, de to lærerne som har arbeidet kortest tid i skolen, var de som var mest entusiastiske og så flest muligheter gjennom mer samarbeid mellom lærere. Her var Per, med lenger fartstid i skolen, mer skeptisk. Dette kan ha med at Per, ved flere anledninger, har oppdaget hvor vanskelig det kan være å gjennomføre et slikt samarbeid. Både fordi hverdagen er travel, tidsbruken, og at alle lærerne ønsker å gjøre et samarbeid på ulik måte.

³ Se side 12

⁴ Se side 10

5.2 Om bruken av musikk tverrfaglig frem til nå

Alle informantene hadde brukt musikk som en del av undervisningen i andre fag, til og med som samme undervisningsmetode – som temamusikk i samfunnsfag. Musikk og samfunnsfag kan knyttes til hverandre på flere måter, og det var ikke overraskende at det var nettopp her informantene hadde valgt å bruke musikk. Tekster som sier noe om samfunnet, protestviser, hiphop, høytidsmusikk eller ved andre anledninger det passer seg, hadde informantene benyttet musikk tverrfaglig. Musikken har tradisjon i å speile samfunnet, men «ungdomsmusikk» har siden 50-tallet hvert forbundet med opprør (Bjørkvold, 2007). Det kan virke som at informantene mine bruker «ungdomsmusikk» bevisst i sin undervisning for å møte elevene med «deres egen» musikk, og ved å vise elevene at den kan ha relevans til fag. Ole brukte musikk som virkemiddel da han aktualiserte Klimastreiken. Per brukte også rap, som kan ses på som dagens ungdomsmusikk, da han arbeidet med Sigbjørn Obstfelder og Modernismen i norskfaget. Å møte elever med «deres musikk» kan ha positive sider. Det kan føre til at elevene henger lettere med i undervisningen når læreren bruker deres forkunnskaper ved å benytte musikken de hører på i det daglige. Gjerne om læreren tar i bruk elevenes forslag. *Elevmedvirkning* skal bli lagt til rette for i følge kapittel 1.6 i Overordnet del og det vil gi økt motivasjon for elevene (Udir, 2018).

Det er tydelig at Per og Ole som er utdannet innenfor musikk har et mer bevisst forhold til bruken av musikk tverrfaglig. De ser lettere hvor musikken kan ha en naturlig plass i undervisningen og hvilke muligheter som ligger der. Tore derimot, måtte bruke forslag som stod i lærebøkene, tips fra andre lærere, og elevenes forslag, som for eksempel sangen de brukte for å huske et emne i naturfag. Ellers var han opptatt av at elevene fikk høre på musikk i hans timer, noe jeg har valgt å ikke kalle tverrfaglig. Elevene brukte dette som et virkemiddel for konsentrasjon, og ikke som en del av undervisningen i seg selv. Ettersom Tore ikke har en musikkutdanning vil det kreve en del mer arbeid og tid for han å planlegge et tverrfaglig undervisningsopplegg med musikk. Informantene sier de ofte har lite tid til å planlegge undervisningen sin, noe som kan føre til at alle, men spesielt Tore, kan ha vanskeligheter med å integrere musikk tverrfaglig i undervisningen sin.

Tanken om hvorvidt musikken kan ha en naturlig plass i undervisningen vil være lettere for Per og Ole å se, enn Tore på grunn av deres musikkutdanning. På tross av dette er Tore veldig positiv til å bruke musikk i sin undervisning, og i hans tilfelle ville han kanskje hatt utbytte av at flere på hans *team* diskuterer undervisning. Slik kan han få gode råd til tverrfaglighet med musikk fra kollegier, og ikke bare elevene sine. I et slikt *teamarbeid* vil en kunne ha utbytte av hverandres ressurser og utvikle hverandres undervisning – *erfaringslæring*⁵. På denne måten vil en kunne unngå «å gå i de samme mønstrene», som Ole sier om undervisningen. Erfaringslæring kan være med på å gjøre hverdagen mer spennende for alle, både lærere og elever. Men det krever at lærere kanskje må gå ut av komfortsonen, som for noen vil kunne være vanskelig. Trolig er informantene i komfortsonen er når de snakker om «det som er trygt og godt» og «gamle mønster». Moxnes (2000) beskriver erfaringslæring som en personlig læring og engasjement. Likevel oppfatter ikke jeg informantene mine som lite engasjerte i deres arbeid på tross av at de plasserer seg i komfortsonen. Men kanskje de ville vært mer engasjert om de til en hver tid hadde utøvd erfaringslæring?

5.3 Om bruken av musikk tverrfaglig i den nye læreplanen – «Fagfornyelsen»

Fagfornyelsen har fokus på mer samarbeid mellom fagene, både i utarbeidelsen av den, og gjennom de tverrfaglige temaene. Her ligger det mange muligheter for å knytte de praktisk-estetiske-fagene til de teoretiske fagene. Som beskrevet i kapittel 2.1 har tolkningen av de grunnleggende ferdighetene trolig vært for smal⁶. Å skrive er ikke bare å skrive tekster med ord, det kan også være å skape eller utøve musikk. Å lese kan være å lytte, reflektere og forstå musikk eller dans. Ved å se på de grunnleggende ferdighetene slik, kan det være lettere å se helheten ved dem i alle fag. Både Ole og Per var veldig opptatt av at «Musikkfaget stod på egne bein», og at «Faget ikke må drukne i andre fag». Kanskje de heller bør se på musikkfaget som en helhet på like linje med andre fag?

Det er interessant å se at Per og Ole som underviser i musikk er mer «redd» for musikkfaget, enn det Tore er. Tore på sin side var mer positiv til å innlemme musikken tverrfaglig. Han så for seg et samarbeid på trinnene med både tverrfaglige temaer og temauker. En mulig tolkning av dette er at Ole og Per er redde for at det musikkfaglige ikke kommer tydelig nok

⁵ Se side 11

⁶ Se side 8

fram, og at det teoretiske grunnlaget for musikken kan bli borte. Ole, som faglærer i musikk, opplever at han ikke blir inkludert i planlegging av undervisning på ungdomstrinnet. Kanskje han burde inkluderes mer i om hvordan musikkfaget kan være en helhet sammen med resten av fagene på skolen, og ikke bare stå på egne bein. Musikkfaget skal favne mye, noe som også pekes på i Ludvigsen-utvalgets utredning⁷. Det vil da være viktig å stille seg spørsmålet om hvilken funksjon musikkfaget skal ha når en skal arbeide med dybdelæring på tvers av fagene.

«Fagspesifikke kompetanser» er kun ett av fire kompetanseområder Ludvigsen-utvalget har anbefalt. Studien gjennomført av Toft & Husebye (2019) ved navn: «Hvordan blir lesing og skriving opplevd som redskap for estetiske erfaringer i det tverrfaglige undervisningsopplegget med *performance art*⁸ som uttrykksform?» (s.81) finner de ut at «(...) lese- og skriveprosessene fikk den skapende aktiviteten i gang (...)» (ibid. s.87). Ved et slikt tverrfaglig undervisningsopplegg som studien viser til kombineres flere av kompetanseområdene; «fagspesifikke kompetanser», «å kunne kommunisere, samhandle og delta» og «å kunne utforske og skape». I så måte kan en se at de fagspesifikke kompetansene i musikk vil kunne bidra til læring på andre måter, eksempelvis vil sangkunnskaper kunne bidra til økt læringsutbytte for eksempel gjennom «huskesangen» til Tore om celleånding. Det kan på en måte se ut til at det teoretiske ved musikkfaget «drukner», men en kan også se på det som en bidragsyter til læring. Slik som Anne Bamford (2008) påpeker kan læring *gjennom* kunstfag kan gi økt prestasjon på skolen, men det er også avhengig av at elevene har noen forkunnskaper *innenfor* kunstfag også.

5.3.1 Om musikkens rolle i de tverrfaglige temaene

De tverrfaglige temaene; «Demokrati og medborgerskap», «Bærekraftig utvikling», og «Folkehelse og livsmestring», skal inn i alle fag i Fagfornyelsen. En av informantene hadde blant annet aktualisert Klimastreiken 2019 med musikk. En annen hadde aktualisert nyhetsbilde med protestviser fra 60/70-tallet, og hiphop og rap. Her knyttes naturlig musikken og samfunnsfaglig emner direkte til hverandre, og som omhandler hvordan

⁷ Se side 10

⁸ «*Performance art* er en tverrfaglig sjanger innen for kunst med elementer fra teater, dans, musikk, billedkunst, video og multimedia (Carlson, 2004)» (Toft & Husebye, 2019, s.79).

musikken kan påvirke demokratiet. Ole nevnte at «Demokrati og medborgerskap» var en naturlig del av musikken og undervisningen av den. Elevene skal i følge kjerneelementene i musikk både lage, oppleve og utøve musikk, og få kulturforståelse. Når en utøver musikk på ungdomsskolen gjøres det ofte i band og samspill. Da må elevene øve på å lytte, gi plass til hverandre og spille sammen. Å lage musikk felles i en gruppe vil også være en god øvelse i samarbeid. I en sårn type oppgave vil en ofte møte på uenigheter, og i følge kapittel 2.5.2 i Overordnet del skal elevene nettopp trenes i dette: «Opplæringen skal gi elevene kunnskaper og ferdigheter til å møte utfordringer i tråd med demokratiske prinsipper.» (Udir, 2018, s.14). Dette vil være en god øvelse i samarbeid, og har stor overføringsverdi til andre fag og livet generelt. Det vil si at det tverrfaglige ikke er knyttet direkte opp mot et «skolefag», men *allmenndannelsen* av elevene. Dette blir en form for *medlæring* som nevnes i forbindelse med Kilpatricks prosjektmetode⁹.

Når det gjelder kjerneelementet «Kulturforståelse» i musikken kan dette også ses i sammenheng med «Demokrati og medborgerskap». Lytting til musikk fra andre kulturer, spille musikken, reflektere over musikkens betydning, og lære om ulike sjangre gir rom for økt forståelse av ulikt mangfold og kultur. Alle informantene hadde brukt refleksjon av musikkens betydning, og da særlig sangtekster, tverrfaglig med samfunnsfag og norsk.

Da jeg spurte mine informanter om hvilken plass musikken kan ha i det tverrfaglige temaet «Folkehelse og livsmestring» svarte alle, etter betenkningstid, at det måtte være å danse og å gjøre noe fysisk. Dans har vært en del av musikkfaget både ved å utøve og skape egen dans (Udir, 2006). Om musikk i Fagfornyelsen, som er på høring, står det om «Folkehelse og livsmestring».

«(...)eleven utvikler evne til å uttrykke seg gjennom musikk, sang og dans. Fellesskapet rundt musikk bygger relasjoner mellom mennesker, gir mestringsfølelse og bidrar til et positivt selvbilde, når musikkens faglige og estetiske dimensjoner ivaretas. (...)

Kunstneriske uttrykk gir mulighet til å forstå bedre både sitt eget og andres følelsesliv, og dette legger grunnlag for god psykisk helse.» (Udir, 2019)

⁹ Se side 7 og 8

Dette temaet har mange aspekter ved seg som favner musikken, og kan knyttes til andre skolefag. Naturlig nok kan dans knyttes opp mot fysisk aktivitet og dermed være tverrfaglig med kroppsøvningsfaget, men her kan en også snakke om *allmenndannelsen* av elevene innenfor «Folkehelse og livsmestring». I kapittelet «Musikk gir helse» skriver Even Ruud (2007b) om amatørmusikere som får bedre humør, føler seg opplagt og har mindre bekymringer etter en musikkøvelse. Han skriver også om at musikk kan hjelpe til økt konsentrasjon, forbedring av hukommelsen og økt selvfølelse. Det kan med andre se ut til at det kan være lurt å implementere musikk hver dag på skolen. En ønsker særlig at elever får økt konsentrasjon og forbedring av hukommelse når de skal lære. I tillegg vil sannsynligvis økt selvfølelse og bedre humør føre til mer motivasjon for å være på skolen fordi de trives og har det godt der.

Musikken vil også være et godt virkemiddel for å øke den *sosiale kapitalen* – «hva som binder et samfunn sammen, om gjensidighet mellom mennesker, om sosiale nettverk.» (Ruud, 2007a, s.22). Det har blitt stadig mer viktig å se sammenhengen mellom hvor godt integrerte mennesker er i samfunnet og omfanget av deres sosiale kontakter.

Samfunnsforskere regner «(...) dette som den viktigste faktoren for opplevelse av velvære.» (ibid.). Det kan bidra til fellesskapet å synge og danse sammen, og å spille i band. I en hverdag der en ellers sitter på hver sin pult og jobber med egne oppgaver kan musikken skape møteplasser hvor mennesker knytter kontakter og utvider sitt sosiale nettverk. Dette kan føre til et bedre klassemiljø og at elevene har det bedre sosialt, noe som igjen kan føre til økt motivasjon og positivitet til skole og læring.

5.3.2 «Kun de evnerike vil forstå»

Et utsagn jeg bet meg merke i hos alle informantene var at det kun var et fåtall av elever som ville ha utbytte av og oppfatte essensen av tverrfaglig undervisning, særlig med musikk. Dette er kun en tolkning informantene har av sine elever og det er ikke gjort en undersøkelse på dette. Jeg synes likevel det er viktig å sette spørsmålstegn ved dette, og særlig ved utsagnet til Tore om at det er de evnerike som ser sammenhengen i en slik undervisningssituasjon.

Her kan det være viktig å diskutere musikkens plass i undervisningen. I studien til Toft & Husebye (2019) der de brukte lese- og skriveprosesser sammen med performance art, ble norsk og estetiske fag knyttet sammen uten at det ble nødvendigvis ble sagt. De brukte fagene som redskaper for å oppnå et resultat. Altså skriving ble benyttet som en igangsetter for det kunstneriske uttrykket. Jeg stiller derfor spørsmål ved om en nødvendigvis trenger å lære noe spesifikt – *fagspesifikk kompetanse* – i alle fag en benytter i et tverrfaglig undervisningsopplegg.

Når mine informanter snakket om «å ha tid til det faglige», så lurte jeg på om de kun mener det Ludvigsen-utvalget omtaler som «fagspesifikk kompetanse». Når Ludvigsen-utvalget nå har valgt å vektlegge det som 1 av 4 kompetanseområder, må en kanskje tenke mer på helheten av undervisningen enn kun «det faglige».

Hvis en skal kunne oppnå kompetanseområdene:

- å kunne lære
- fagspesifikke kompetanser
- å kunne kommunisere, samhandle og delta
- å kunne utforske og skape

kan tverrfaglig undervisning med praktisk-estetiske fag, gi mange muligheter. Det kan virke som at når en kun fokuserer på ett fag blir den fagspesifikke kompetansen i fokus. Men ved en tverrfaglig tilnærming med for eksempel musikk, kan muligens oppnå en mer helhetlig allmenndannende kompetanse hos elevene samtidig som det fagspesifikke også innlæres.

5.4 Om dataens validitet og reliabilitet

I et slikt forskningsprosjekt vil det være naturlig å diskutere dataens validitet og reliabilitet. Reliabiliteten, dataens pålitelighet, vil i denne sammenheng handle om informantenes uttalelser. Jeg har ingen grunn til å tvile på at informantene har kommet med pålitelige uttalelser. Ettersom jeg noterte skriftlig underveis i intervjuene har jeg sikret dataens reliabilitet ved å spørre informantene om å lese over analysen av intervjuene i ettertid. Jeg kan se en svakhet i å gjøre et slikt delvis strukturert intervju da jeg ikke får stilt de samme oppfølgingsspørsmålene til alle. Likevel var det viktig at informantene fikk styre samtalen dit de ville ettersom at det er deres erfaringer av temaet jeg var ute etter. Fordi denne

oppgaven handlet om disse tre informantenes syn på *bruk av musikk tverrfaglig* ville dataen trolig blitt annerledes om jeg hadde valgt andre informanter.

Informantene ble håndplukket og skulle i utgangspunktet ha vært to menn og en kvinne.

Kvinnen måtte trekke seg fra prosjektet, og jeg måtte dermed spørre en annen informant.

Derfor er det tre mannlige lærere representert i oppgaven.

Når det kommer til validiteten, relevansen for dataen, kunne jeg med fordel stilt flere spørsmål knyttet til Fagfornyelsen, dybdelæring og den vide forståelsen av de grunnleggende ferdighetene. I den sammenheng kunne vi ha hatt en samtale om musikkfagets plass i skolen, noe jeg har sett i ettertid har en sentral del av forskningsprosjektet. Jeg kunne også tenke meg en samtale om hvordan informantene mente at deres fagspesifikke utdanning påvirket valgene de tok i klasserommet med tanke på tverrfaglighet. Oppgaven består av kun tre informanter og deres uttalelser. For å få mer tyngde i oppgaven kunne det vært hensiktsmessig med flere informanter. Likevel synes jeg de tre informantene representerte et godt utvalg av lærere. Jeg gjorde interessante funn i deres intervju som var mulig å drøfte og diskutere. I intervjuprosessen kan formuleringer av spørsmål og mitt eget kroppsspråk hatt en påvirkning på samtalen jeg hadde med informantene, men jeg har i denne sammenheng forsøkt å være så nøytral som mulig.

6. Avslutning

Forskningsspørsmålet mitt: *Hvordan kan musikkfaget implementeres i tverrfaglig samhandling på ungdomstrinnet?* Har tatt utgangspunkt i en kvalitativ undersøkelse der jeg har intervjuet tre informanter om muligheter, praksis og gjennomføring i bruken av musikk tverrfaglig. Det vil derfor ikke være mulig å overføre deres uttalelser om dette emnet til å gjelde alle lærere. Jeg har valgt å legge store deler av fokuset på den nye læreplanen – «Fagfornyelsen», og dens muligheter for tverrfaglighet, ved å trekke inn begreper som *dybdelæring og tverrfaglig tema*. Tema som heller ikke var til å unngå var *rammefaktorer, samarbeid mellom lærere og skoleledelsens rolle* i planleggingen og gjennomføring av tverrfaglige undervisningsopplegg.

Alle tre informantene hadde brukt musikk tverrfaglig i en eller annen sammenheng, men det var heller sjeldent. Begge informantene som underviste i musikk så på faget sitt som et

«eget» og var redd det skulle bli borte i andre fag om et tverrfaglig prosjekt ble gjennomført. Informanten som ikke underviste i musikk virket mer positiv til å bruke musikkfaget i andre fag, og så på det som et virkemiddel for dybdelæring. Alle informantene var enige om at mulighetene for bruken av musikk i andre fag var mange, men at tid og ressurser ofte satt en begrensning. Deres oppfatning var at skoleledelsen burde sette av mer tid til planlegging, deling av erfaringer og samarbeid om undervisningsopplegg på skolene. Slik kan skolen også utvikle seg gjennom at lærerne vil få *erfaringslæring*.

Et interessant funn i teoridelen var den vide forståelsen av de grunnleggende ferdighetene. At *lesing* kan være å lytte til musikk, og *skrivning* kan være å utøve musikk. Med et slikt utgangspunkt skapes flere muligheter å knytte musikken til i alle fagene i skolen. Gjennom oppgaven har vi sett at musikk kan gi elevene helsefordeler, økt motivasjon og læring. Kanskje ikke musikk alltid kan være med på å oppnå *fagspesifikk kompetanse*, men heller bidra til *allmenndannelsen* - altså en helhet i utdannelsen av elever. Jeg ønsker å gjenta hva som står om musikkfagets relevans i høringen om de nye læreplanmålene. «Musikkfaget forbereder elevene på et moderne arbeidsliv som stiller krav til praktiske og estetiske ferdigheter, kreativitet, sosial samhandling og emosjonell kompetanse.»

(Utdanningsdirektoratet, 2019). Her nevnes ikke «fagspesifikk kompetanse» i det hele tatt, men flere prinsipper om *allmenndannelse*. Innenfor de tverrfaglige temaene i Fagfornyelsen «Demokrati & medborgerskap» og «Folkehelse & livsmestring» kan musikk bidra til en slik allmenndannelse. Både ved å gi forståelse av samarbeid, lytte til hverandre og skape sammen, og øke motivasjon, glede og selvfølelse.

På grunn av at den nye læreplanen – Fagfornyelsen – er under utarbeidelse, og at den snart vil tre i kraft ser jeg på denne oppgaven som svært relevant. I tillegg har det vært diskusjoner i media om de praktisk-estetiske fagenes plass i skolen. Jeg har derfor ønsket å belyse hvordan faget musikk kan ha en plass i undervisningen hver dag, og ikke kun når det står «musikk» på timeplanen.

7. Litteraturliste

- Bamford, A. (2008). *Wow-faktoren: Globalt forskningskompendium, om kunstfagenes betydning i utdanning*. Oslo: Musikk i skolen.
- Bjørkvold, J.R. (2007). *Det musiske menneske*. (utgave 8). Oslo: Freidig Forlag
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag
- Dalbakk, A.T. & Helstad, K. (2017). Ledelse gjennom lærersamarbeid: stram styring eller frie tøyler?. I M. B. Postholm, T. Dahl, E. Dehlin, G. Engvik, E. J. Irgens, A. Normann & A. Strømme (red.). *Ungdomstrinn i utvikling: Skoleutvikling og ledelse*. (s. 125 – 148). Oslo: Universitetsforlaget
- Dysthe, O. (2001). Sosiokulturell teoriperspektiv på kunnskap og læring. I O. Dysthe (red.) *Dialog, samspel og læring*. (s.33-68). Oslo: Abstrakt Forlag
- Imsen, G. (2016). *Lærerenes verden*. (utgave 5). Oslo: Universitetsforlaget
- Karlsen, K. H, Bjørnstad, G. B. & Lockhart-Pedersen, V. (2019) Hva slags lærer vil du bli'a?: Grunnskolelærerstudenters opplevelse med The Storyline Approach som en metode i lærerutdanningen. I Karlsen, K. H. & Bjørnstad, G. B. (red.). *Skaperglede, engasjement og utforskertrang: Nye perspektiver på estetiske og tverrfaglige undervisningsmetoder som redskap i pedagogisk virksomhet*. (s. 47-76). Oslo: Universitetsforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Motivasjon – Mestring – Muligheter*. (Meld. St. 22 2010-2011). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0b74cdf7fb4243a39e249bce0742cb95/no/pdfs/stm201020110022000dddpdfs.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2018). *Fornyelse innholdet i skolen*. (Pressemelding, 26.06.2018). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fornyelse-innholdet-i-skolen/id2606028/>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS
- Moxnes, P. (2000). *Læring og ressursutvikling i arbeidsmiljøet*. Oslo: Forlaget Paul Moxnes
- NOU 2014: 7. (2014). *Elevenes læring i fremtidens skole*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/e22a715fa374474581a8c58288edc161/no/pdfs/nou201420140007000dddpdfs.pdf>
- NOU 2015: 8. (2015). *Fremtidens skole*. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/da148fec8c4a4ab88daa8b677a700292/no/pdfs/nou201520150008000dddpdfs.pdf>
- Repstad, K. & Tallaksen, I. M. (2006). *Variert undervisning – mer læring*. (utgave 1). Bergen: Fagbokforlaget
- Ruud, E. (2007a). Kultur som sosial kapital. I Bjørgan, H. J. og Kulturforbundet (red.). *Kultur former framtida – Hvordan og hvorfor kultur virker*. (s.22 – 23). Oslo: Andrimme forlag
- Ruud, E. (2007b). Musikk gir helse. I Bjørgan, H. J. og Kulturforbundet (red.). *Kultur former framtida – Hvordan og hvorfor kultur virker*. (s.74 – 76). Oslo: Andrimme forlag
- Säljö, R. (2001). *Læring i praksis: Et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: J. W. Cappelens forlag a.s.
- Toft, S. & Husebye, B. N. (2019). Skaperglede med performance: Lesing og skriving som redskap for estetiske erfaringer i musikk, kunst og håndverk og kroppsøving. I Karlsen, K. H. & Bjørnstad, G. B. (red.). *Skaperglede, engasjement og utforskertrang*:

- Nye perspektiver på estetiske og tverrfaglige undervisningsmetoder som redskap i pedagogisk virksomhet.* (s. 77-90). Oslo: Universitetsforlaget
- Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplan i musikk*. (MUS1-01). Hentet fra: <https://www.udir.no/kl06/MUS1-01>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *TALIS*. Hentet fra: <https://www.udir.no/tall-og-forskning/internasjonale-studier/talis/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeverk for grunnleggende ferdigheter*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/>
- Utdanningsdirektoratet. (2018). *Overordnet del av læreplanverket*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>
- Utdanningsdirektoratet. (2019). *Læreplanen i musikk*. Hentet fra: <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/345?notatId=671>
- Vibe, N., Aamodt, P.O., & Carlsten, T.C. (2009). *Å være ungdomsskolelærer i Norge: Resultater fra OECDs internasjonale studie av undervisning og læring (TALIS)*. NIFU STEP. Hentet fra: https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2009/5/talis_2008.pdf

Vedlegg (intervjuguide)

Hvilke fag bruker du tverrfaglighet?

Hvordan gjennomføres en tverrfaglig undervisningsøkt?

Bruker du musikk i andre fag? Hvor ofte? Og hvilke fag?

Hvordan bruker du/kunne du brukt musikk i andre undervisningssituasjoner? Hvorfor?

Samarbeides det med temabasert undervisning mellom lærere?

Hvordan vil du inkorporere de tverrfaglige emnene i den nye lærerplanen «Demokrati & Medborgerskap» osv.?

Hvordan jobber du for at elevene skal få dybekunnskap (eller se linjene til andre fag) i din undervisning? Hvilke muligheter?

På hvilken måte jobber du med praktisk undervisning?

Hvordan forberede, gjennomføre og etterarbeidet et undervisningsøkt med musikk som tverrfaglig

Hvordan oppfatter elevene situasjonen?